

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงสีข้าวด้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านคลองคู ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ข้อมูลบ้านคลองคูและการดำเนินงานโรงสีข้าว
2. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. ความรู้เกี่ยวกับทุนทางสังคม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลบ้านคลองคูและการดำเนินงานโรงสีข้าว

ประวัติความเป็นมา

ชื่อหมู่บ้านคลองคูมาจากการที่มีหมู่บ้านมีล่องน้ำและคูคลองล้อมรอบหมู่บ้านชาวบ้านจึงได้เรียกว่า “หมู่บ้านคลองคู” เดิมทีหมู่บ้านคลองคูมีชุมชนอยู่ 2 กลุ่ม กลุ่มแรกชื่อบ้านคลองคูกลุ่มที่ 2 ชื่อกลุ่มบ้านยาง โดยมีสิบโทโต๊ะ เสือแพร ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านในช่วงนั้นแต่เนื่องจากพื้นที่การปกครองนั้นกว้างขวางมากดูแลไม่ทั่วถึง กลุ่มบ้านยางจึงแยกหมู่บ้านไปเป็นหมู่ที่ 5 บ้านยางแล้วให้บ้านคลองคูเป็นหมู่ที่ 4 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จนถึงทุกวันนี้

ที่ตั้งและขนาดชุมชน

บ้านคลองคู หมู่ที่ 4 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกตั้งอยู่ทิศตะวันตกของจังหวัดพิษณุโลก ห่างจากจังหวัดพิจิตร 12 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,444.75 ไร่ เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมไม่ถึงไม่มีป่าหนาที่บ เป็นที่ไร่นาโล่งเตียน มีประชากรทั้งสิ้น 507 คน จำนวน 120 ครัวเรือน

โครงสร้างพื้นฐานภายในหมู่บ้าน

อาคาร/ศาลาเอนกประสงค์

1. อาคารเอนกประสงค์ SML
2. อาคารกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพบ้านคลองคู
3. อาคารกลุ่มวิสาหกิจผลิตพันธุ์ข้าวบ้านคลองคู
4. ลานคอนกรีตเอนกประสงค์ SML

5. ลานตากข้าวกลุ่มวิสาหกิจผลิตพันธุ์ข้าว

6. โรงสีชุมชนขนาดเล็ก

กลุ่ม/กองทุน/องค์กรชุมชน

1. กองทุนหมู่บ้านคลองคู

2. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคลองคู

3. กลุ่มสัจจะออมทรัพย์กองทุนหมู่บ้านคลองคู

4. กลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตร

5. กลุ่มผู้ใช้น้ำประปา

6. กองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน

7. กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพบ้านคลองคู

8. กลุ่มวิสาหกิจผลิตพันธุ์ข้าวบ้านคลองคู

9. กลุ่มปลูกผักบ้านคลองคู

10. กลุ่มโรงสีข้าวชุมชน

11. ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนบ้านคลองคู

12. ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรบ้านคลองคู

13. กลุ่มสวัสดิการกองทุนหมู่บ้านคลองคู

กลุ่มอาสาสมัคร/กลุ่มอื่นๆ

1. อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จำนวน 13 คน

2. อาสาสมัครตำรวจชุมชน (อส.ตร.) จำนวน 15 คน

3. อาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน (อปพร.) จำนวน 31 คน

4. อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 1 คน

5. กลุ่มพลังแผ่นดินต่อต้านยาเสพติด จำนวน 45 คน

โครงการต่างๆ ของกลุ่ม กองทุน

โครงการสืบสภาพข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน/ชุมชนตามโครงการบูรณาการสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยกระบวนการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ประจำปี 2549 เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักก่อนเริ่มกระบวนการต่างๆ ให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นปัจจุบันเพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินศักยภาพชุมชนตลอดจนค้นหาภูมิปัญญาของท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตที่ดำรงมาของชุมชนเพื่อให้กลับมาเป็นความภาคภูมิใจของชุมชน

โครงการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน (SML เดิม)

เป็นโครงการเพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านได้มีสถานที่ที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ เพื่อประกอบอาชีพตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เพิ่มผลผลิตเพิ่มขีดความสามารถและการเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในหมู่บ้านคลองคู หมู่ 4 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งรายละเอียดของโครงการนี้เพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงปรับปรุงตกแต่งสถานที่เดิมจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ของใช้ที่จำเป็นต่างๆ ไว้ใช้ในศูนย์การเรียนรู้ เพื่อให้บริการและอำนวยความสะดวก แก่ผู้ที่มาใช้บริการในศูนย์การเรียนรู้ และเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่หมู่บ้าน/ชุมชนอื่นๆ ที่สนใจต่อไป

โครงการส่งเสริมอาชีพการเกษตร

เป็นโครงการที่ให้ประชาชนในหมู่บ้าน ได้มีเมล็ดพันธุ์พืชผักต่างๆ ไว้ปลูกหมุนเวียนกัน ในที่ไร่นา ได้ใช้พื้นที่ในการทำเกษตรอย่างคุ้มค่า ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรผสมผสาน ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านได้ประกอบอาชีพตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เพิ่มผลผลิต เพิ่มขีดความสามารถและการเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในหมู่บ้านคลองคู หมู่ 4 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งรายละเอียดของโครงการจะดำเนินการจัดตั้งกองทุนกลุ่มส่งเสริมการเกษตร โดยให้สมาชิกทุกครัวเรือน สามารถใช้ทุนหมุนเวียนของกองทุน เป็นทุนดำเนินการด้านการเกษตร และจัดหาพันธุ์พืชผักตามที่ต้องการที่ต้องการไว้บริการ ให้การสนับสนุนเกษตรกรที่ปลูกพืชหมุนเวียน ทำการเกษตรแบบผสมผสานหรือทำไร่นา สวนผสม พร้อมทั้งจัดบริการด้านปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพให้แก่สมาชิกที่ทำการเกษตร

โครงการกองทุนข้าวสาร

เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้าน ได้ซื้อข้าวสารไว้บริโภคในราคาถูกกว่าท้องตลาด กองทุนข้าวสารยังให้บริการครัวเรือนที่มีรายได้น้อยไม่พอเพียงต่อการดำรงชีพ ยืมข้าวสารจากกองทุนไปบริโภคก่อนให้ ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านมีข้าวสารบริโภคทุกครัวเรือน และกองทุนยังรับซื้อข้าวเปลือกจากครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนาในหมู่บ้านมาแปรรูปเป็นข้าวสาร เป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เพิ่มผลผลิต เพิ่มขีดความสามารถและการเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในหมู่บ้านคลองคู หมู่ 4 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีรายละเอียดของโครงการจะดำเนินการจัดตั้งกองทุนข้าวสาร โดยให้สมาชิกทุกครัวเรือน มีส่วนร่วมในการจัดตั้งผลิตข้าวสารไว้ บริการแก่สมาชิกในหมู่บ้าน สมาชิกทุกครัวเรือนสามารถใช้บริการซื้อข้าวสารของกองทุน ในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด จัดบริการครัวเรือนมีรายได้น้อยโดยการให้ยืมข้าวสารไปบริโภคก่อน แล้วนำมาคืนภายหลังมีรายได้

การจัดทำโรงสีชุมชนเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

โครงการจัดทำโรงสีเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านได้ผลิตข้าวสาร เพื่อบริโภคในครัวเรือน พร้อมทั้งผลิตข้าวสารขายให้ชุมชนในราคาถูกกว่าท้องตลาด และยังได้วัตถุดิบจากการสีข้าว (รำ แกลบ) ไปเลี้ยงสัตว์ เป็นส่วนผสมผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ทำให้เกิดรายได้และลดรายจ่ายในครัวเรือน นำไปสู่ครัวเรือน ชุมชน อยู่ดีมีสุขกันถ้วนหน้า

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และทรงได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548, หน้า 5)

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบความคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำหลักวิชาต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิชาการและนักธุรกิจ ในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อเกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

มีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ได้ให้ความหมายของคำว่าเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้

ณรงค์ โชควัฒนา (2542, หน้า 16-17) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การพัฒนาอย่างบูรณาการ โดยไม่มองเฉพาะเศรษฐกิจอย่างเดียว ต้องมองสังคมและสิ่งแวดล้อมพร้อมๆ กับการพัฒนา โดยการพัฒนาต้องมองรอบด้าน เรียกว่าบูรณาการและพึ่งตัวเอง พึ่งเงินออม

สติปัญญาและการตลาด โดยอาศัยปัจจัยในการพัฒนา คือ คนและเป้าหมายของคนก็คืออยู่ดี กินดี มีสุขทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี

ประมวล วะสี (2542, หน้า 4-6) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การมีความพอเพียง อย่างน้อย 7 ประการ ดังนี้

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำรักและเอื้ออาทรต่อคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม จะทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจนหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากรากฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง
7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ুবวาบ เดี่ยวจน เดี่ยวรวยแบบกะทันหัน ปรับตัวไม่ทัน แต่เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจะทำให้สุขภาพจิตดี

เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล ความสมดุล คือ ความปกติและยั่งยืน คำว่า เศรษฐกิจ เป็นคำที่มีความหมายที่ดี หมายถึง ความเจริญที่เชื่อมโยงกายใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกันแต่ได้นำเอาเศรษฐกิจไปใช้ลักษณะแบบแยกส่วน ซึ่งหมายถึง การแสวงหาเงินเท่านั้น เมื่อแยกส่วน ก็ทำลายส่วนอื่นๆ จนเสียความสมดุลและเกิดเป็นวิกฤต

บุญเสริม บุญเจริญผล (2547, หน้า 4) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงการดำเนินการเลี้ยงชีพแบบรู้จักพอ ด้วยความพยามผลิตสินค้าขึ้นมาเองให้พอเพียงสำหรับคนในครอบครัว กินและใช้ หากผลิตได้เหลือกินเหลือใช้จึงขาย หากผลิตได้ไม่พอก็ต้องซื้อบ้าง มิได้มุ่งผลิตเพื่อขายเพียงอย่างเดียว โดยไม่นำมาบริโภค นอกจากนั้นการผลิตและการบริโภคต้องอยู่ในหลักของความพอดี รู้จักพอในการผลิตและบริโภค

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2548, หน้า 1) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตัวเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญเศรษฐกิจให้

รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียวเพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับก่อน

สำนักงานการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดสัมมนาในระหว่างวันที่ 28-30 มิถุนายน 2545 ณ โรงแรมเลกาซี ริเวอร์แคว จังหวัดกาญจนบุรีและได้ให้ผู้นำชุมชนจากทุกภาคของประเทศไทย ร่วมกันค้นหาความหมายและให้คำนิยามเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในมุมมองของชุมชน จากประสบการณ์ของแต่ละคน ซึ่งอาจมีมุมมองที่แตกต่างกันโดยสามารถสรุปและแบ่งแยก พร้อมทั้งอธิบายความหมายของหลักปรัชญาดังกล่าว ได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ระดับจิตสำนึก เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกในชุมชนแต่ละคน ตระหนักถึงความสุขและความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดี (ความสันโดษ) และรู้สึกถึงความพอเพียง คือ ดำเนินชีวิต “อย่างสมถะ” ประกอบสัมมาอาชีพหาเลี้ยงตัวเองได้อย่างถูกต้อง ไม่ให้อดอยากหรือโลภแล้วดักดวง หรือเบียดเบียนผู้อื่นจนเกินความจำเป็น แต่คิดเผื่อแผ่แบ่งปันไปยังสมาชิกคนอื่นๆ ในชุมชนด้วย อย่างไรก็ตามแม้ว่า ระดับความพอเพียงของแต่ละคนจะไม่เท่าเทียมกัน แต่สมาชิกทุกคนที่ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เห็นสอดคล้องกันในการยึดมั่นหลัก 3 ประการคือ

1.1 การใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง รู้จักพัฒนาตนเองด้วยความพยายาม ทำจิตใจให้ผ่องใส รวมทั้งมีความเจริญ และมีความเย็นในจิตใจอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

1.2 การคิดพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ คือ เมื่อมีปัญหาจากการดำเนินชีวิต ก็ให้ใช้สติปัญญาไตร่ตรองหาสาเหตุของปัญหาและแก้ไขไปตามเหตุและปัจจัย ด้วยความสามารถและศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ก่อนที่จะคิดพึ่งผู้อื่นและมีการปรึกษาหารือ ถ้อยทีถ้อยอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน เป็นต้น

1.3 การใช้ชีวิตแบบพอเพียง รู้จักละกิเลสและลดความต้องการของตนเองเพื่อให้เหลือแรงและเวลาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากขึ้น

2. ระดับปฏิบัติ ชุมชนได้ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมาย และสรุปเป็นแนวทางปฏิบัติได้เป็น 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 พึ่งตนเองได้ คือ ต้องพยายามพึ่งตนเองให้ได้ในระดับครัวเรือนก่อน ให้แต่ละครอบครัวมีการบริหารจัดการอย่างพอดี ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย โดยสมาชิกแต่ละคนต้องรู้จักตนเอง เช่น รู้ข้อมูลรายรับ - รายจ่ายในครอบครัวของตนเองและสามารถรักษาระดับการใช้จ่ายของตนเองไม่ให้เกินหนี้ และสมาชิกต้องรู้จักดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะควรจะสามารถพึ่งตนเองในเรื่องของปัจจัยสี่ ให้ได้ในระดับหนึ่ง

ขั้นที่ 2 หลังจากที่สามารถพึ่งตนเองในด้านปัจจัยสี่ดังกล่าวข้างต้นแล้ว สมาชิกทุกคน ควรพัฒนาตนเองให้สามารถ “อยู่ได้อย่างพอเพียง” คือ ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทา ให้ตนเองอยู่ได้อย่างสมดุล คือ มีความสุขที่แท้จริง โดยไม่ให้อารมณ์ขาดแคลนจน ต้องเบียดเบียนตนเองหรือดำเนินชีวิตอย่างเกินพอดีจนต้องเบียดเบียนผู้อื่นหรือเบียดเบียน สิ่งแวดล้อม แต่ให้ดำเนินชีวิตดังที่สมาชิกในภาคเหนือเรียกว่าดำเนินชีวิตด้วยการทำเกษตรแบบ “แกงโฮะ” คือ มุ่งให้ทำเกษตรแบบพออยู่พอกินปลูกไว้กินเองก่อน หากเหลือจึงขายและขยายพันธุ์ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการลงแขก เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกแทนการใช้เครื่องจักร เพื่อทุนแรง

ขั้นที่ 3 สมาชิกในชุมชนควร “อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร” คือ มีความคิดที่แจ่มแจ้ง แบ่งปันไปให้ผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ได้เพื่อนและเกิดเป็นวัฒนธรรมที่ดี ที่จะช่วยลดความเห็นแก่ตัว และ สร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในจิตใจ เช่น ในการจัดทรัพยากรป่านั้น สมาชิกที่อาศัยอยู่บริเวณป่า จะมุ่งเก็บผลผลิตจากป่า เพื่อมาใช้ในการยังชีพให้พออยู่พอกิน เมื่อเหลือจึงค่อยแจกจ่ายออกไป ด้วยวิธีให้ ไม่ใช่วิธีขาย ซึ่งเมื่อทำได้ดังนี้ ก็จะทำให้สมาชิกมีทรัพยากรใช้หมุนเวียนได้ตลอดทั้งปี อย่างพอเพียง เพราะเก็บไปเพื่อกิน ไม่ได้เก็บไปขาย เพื่อร่งหาเงิน ซึ่งการมีจิตใจที่แบ่งปันกันนี้จะ เป็นพื้นฐานทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคม สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกต่อไป

ขั้นที่ 4 สมาชิกควร “อยู่ดีขึ้นด้วยการเรียนรู้” คือ ต้องรู้จักพัฒนาตนเอง โดยการเรียนรู้ จากธรรมชาติและประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเอง หรือจากการแลกเปลี่ยนร่วมกับผู้อื่น ให้เกิด เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ทุกคนช่วยกันพัฒนาชีวิตของตนเอง และผู้อื่นร่วมกัน มีการสืบทอดและ เรียนรู้ เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาให้เป็นสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนตามแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นตัวนำ ไม่ได้ใช้เงินเป็นตัวตั้ง

3. ระดับปฏิเวธ (ผลที่เกิดจากการปฏิบัติ) ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากประสบการณ์ที่แลกเปลี่ยนกันนั้น ครอบคลุมไปถึง ผลการวัดจากการปฏิบัติตามหลักการ ข้างต้นด้วย กล่าวคือ สมาชิกในแต่ละชุมชนได้พัฒนาชีวิตตนเองให้ดีขึ้นโดยเริ่มจากการพัฒนา จิตใจให้เกิดความพอเพียงในทุกระดับของการดำเนินชีวิตทั้งในระดับครอบครัวชุมชนและขยายไป ถึงในระดับสังคม ดังนี้

3.1 ความพอเพียงในระดับครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นอยู่ใน ลักษณะที่พึ่งพาตนเองได้อย่างมีความสุข ทั้งทางกายและทางใจ สามารถดำเนินชีวิตได้โดยไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งไม่เป็นหนี้สินของตนเองและครอบครัว แต่สามารถหาปัจจัย 4 มาเลี้ยงตนเองได้ โดยที่ยังมีเหลือเป็นส่วนออมของครอบครัวได้อีกด้วย

3.2 ความพอเพียงในระดับชุมชน เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกจากแต่ละครอบครัวในชุมชนมีความพอเพียงในระดับครอบครัว ก่อนที่จะรู้จักรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น บริหารจัดการปัจจัยต่างๆ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือศักยภาพของสมาชิกในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและสมดุล เพื่อให้เกิดความ เป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนโดยส่วนรวมในที่สุด

3.3 ความพอเพียงในระดับสังคม เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆ แห่งที่มีความพอเพียง มาร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญา และร่วมกันพัฒนาตามแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมความพอเพียงในที่สุด

สรุปได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ยึดหลักทางสายกลาง ที่ชี้แนวทางการดำรง อยู่และปฏิบัติของประชาชนในทุกระดับให้ดำเนินไปในทางสายกลางมีความพอเพียงและมีความ พร้อมที่จะจัดการต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะต้องอาศัยความรอบรู้ รอบคอบและ ระมัดระวังในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอนทั้งนี้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินชีวิต อย่างสมดุลและยั่งยืน เพื่อให้สามารถอยู่ได้แม้ในโลกโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูง

ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548, หน้า 5-6) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้

ตลอดเวลากว่าครึ่งศตวรรษ นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขึ้นเถลิงราชสมบัติบรมราชาภิเษกภายใต้ฉัตรพญามหาเศวตฉัตร ซึ่งได้พระราชทานพระปฐมราชโองการ “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” พระองค์ได้ทรงทุ่มเทพระวรกายและพระสติปัญญา ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับพลนิกรของพระองค์และบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ ในด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของพลนิกรเป็นที่ตั้ง โดยใช้หลักคุณธรรมและความรู้ความเข้าใจทางหลักวิชาความชำนาญและประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับภูมิสังคมแต่ละพื้นที่ เป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนา จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระองค์ นับตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมาจะพบว่า พระองค์ท่านได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาบนหลักแนวคิดพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ ของคนส่วนใหญ่โดยให้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงผลมีเหตุผล การสร้างความคุ้มกันที่ดีในตัวเองและทรงเตือนสติชาวประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ต้องทำตามหลักวิชาและการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นที่รู้จักกันดีภายใต้ชื่อว่าเศรษฐกิจพอเพียง

หลักพิจารณาของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ โดยมีหลักการพิจารณาอยู่ 5 ส่วน (สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548, หน้า 14-17) ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียง หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.1 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3.2 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อม กับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

แนวทางในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายที่การมุ่งสร้างกระแสสังคม ให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบความคิด หรือส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทยทุกคน ผ่านการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ให้ประชาชนทุกคนสามารถนำหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม นอกจากนั้นสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548) ได้กำหนดแนวทางหรือยุทธวิธีในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้เป็นขั้นตอนและชัดเจน ดังนี้

1. เชื่อมโยง กลุ่มหรือบุคคล ที่มีการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อสร้างแกนเครือข่ายขับเคลื่อน ในการสานต่อองค์ความรู้ และรวมพลังเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายนี้ จะนำไปสู่การสร้างกระแสเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มย่อยๆ ที่มีความหลากหลาย ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างพื้นฐานการขับเคลื่อนต่อไป

2. ร่วมมือระหว่างแกนเครือข่าย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการสร้างบทเรียนจากกิจกรรมตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม (Show Cases หรือ Practices) ได้แก่ การเกษตร อุตสาหกรรม บริการตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ธุรกิจขนาดจิ๋ว เล็ก กลาง ใหญ่ ทั้งที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว โดยชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความพอเพียงในสังคม

3. พัฒนาแนวคิดให้ชัดเจน โดยการสร้างองค์ความรู้ เกี่ยวกับการพัฒนาที่มีหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง เพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมากยิ่งขึ้น และนำเสนอเป็นทางเลือกหนึ่งของแนวทางการพัฒนา

4. สร้างกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกัน เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยสร้างและเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วน ได้มีประสบการณ์ที่จะผ่านกระบวนการไตร่ตรองและเรียนรู้จากการปฏิบัติ เพื่อตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบแนวคิดและพื้นฐานในการดำเนินชีวิตควบคู่ไปกับการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่พลังศรัทธาและฉันทามติเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคม

5. สร้างสื่อเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Communication for Change) ที่มีพลังจากการประมวลความรู้และบทเรียนต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปมีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง และเกิดความสนใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในกลุ่มเป้าหมาย

6. ขยายผลในภาคส่วนต่างๆ ในหลายมิติให้เกิดพลังเครือข่ายที่มีแรงมากเพียงพอ (Momentum) ที่จะทำให้กระแสเศรษฐกิจพอเพียงขยายไปเรื่อยๆ ในวงกว้างอย่างเป็นธรรมชาติจนเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละพื้นที่เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้ถึงแนวทางวิธีการและเงื่อนไข ในการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนและสังคม

7. เกิดผลลัพธ์จากการขับเคลื่อน คือ ประชาชนในแต่ละพื้นที่และภาคส่วนปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิต โดยนำเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตและทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มาใช้เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตและทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มสาขาอาชีพและพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ จนสามารถนำไปสู่การปรับเปลี่ยนระบบและโครงสร้างของสังคมและยึดหลักการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงในที่สุด

สำหรับวิธีการขับเคลื่อนนั้น จำเป็นต้องสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งประสานพลังในลักษณะพันธมิตรแห่งความร่วมมือและเน้นการเสริมพลังทางบวก โดยการชักจูงเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ มีพลังในการขับเคลื่อน โดยเริ่มจากการมองภาพการดำเนินงานอย่างเป็นองค์รวมก่อนแล้ว จึงกำหนดแนวทางและการดำเนินงานในแต่ละด้านเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงและเสริมพลังในการขับเคลื่อน ให้ประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับรากหญ้าถึงระดับมหภาค ได้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์อย่างจริงจัง

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต

การที่จะนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้ได้ผลในการดำเนินชีวิตจำเป็นต้องเริ่มจากความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องว่าเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง อะไรและมีหลักการสำคัญอะไรบ้างที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนเห็นถึงประโยชน์จากการที่จะนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ จึงเกิดความสนใจ ที่จะทดลองนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งสามารถทดลองนำมาประยุกต์ใช้กับตนเองทั้งในชีวิตประจำวัน และการดำเนินชีวิตต่างๆ ร่วมกับผู้อื่นโดยคำนึงถึงการพึ่งพาตนเองเป็นเบื้องต้น การทำอะไรที่ไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง การใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และการกระทำต่างๆ การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในด้านต่างๆ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง และไม่ทำอะไรที่เสี่ยงจนเกินไปจนทำให้ตัวเองหรือคนรอบข้างเดือดร้อนในภายหลัง การใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องและใช้ความรู้ ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง ซื่อสัตย์ ความไม่โลภ ความรู้จักพอ ความขยันหมั่นเพียร การไม่เบียดเบียนการรู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการที่จะสร้างภาวะความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้นั้น จำเป็นที่จะต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองและกับผู้อื่น โดย

การเรียนรู้ที่ผ่านกระบวนการไตร่ตรองและเรียนรู้จากการปฏิบัติและการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างผู้ที่มีความสนใจร่วมกัน จะทำให้สามารถตระหนักถึงประโยชน์และความสุขที่จะได้รับจากการนำหลักของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้และเกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตโดยมีจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสุขที่เกิดจากความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดีและรู้จักระดับความพอเพียงจนนำไปสู่การประกอบสัมมาชีพเลี้ยงตนเองอย่างถูกต้อง ไม่ให้อดอยากจนเบียดเบียนตนเองหรือไม่โลภจนเบียดเบียนผู้อื่นแต่มีความพอเพียงที่คิดจะเผื่อแผ่แบ่งปันไปยังคนอื่นๆ ในชุมชนหรือองค์กรและสังคมได้ อย่างไรก็ตาม ระดับความพอเพียงของแต่ละคนอาจไม่เท่ากัน หรือความพอเพียงของคนๆ เดียวกันแต่ต่างเวลา ก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ แล้วแต่เงื่อนไขภายในและภายนอกตลอดจนสภาวะแวดล้อมที่มีผลต่อคำว่าความพอเพียง

การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียง

การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรินั้นแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลทั่วไปและระดับเกษตรกร (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2548) อธิบายได้ดังนี้

1. เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลทั่วไป หมายความว่า ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน ความเป็นอยู่อย่างพอประมาณตามฐานะตามอัตภาพและที่สำคัญไม่หลงใหลไปตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพในการประกอบอาชีพ เดินทางสายกลางทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเองและสามารถพึ่งตนเองได้

2. เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกร หมายถึง เศรษฐกิจเพื่อการเกษตรที่เน้นการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรจะใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการที่ดินโดยเฉพาะแหล่งน้ำและกิจกรรมการเกษตรได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของเกษตรกรเอง ด้วยการนำเรื่องทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง คือ ฐานการผลิตความพอเพียงมาใช้ในไร่นาของตนเองโดยเริ่มจากการผลิตจะต้องทำในลักษณะพึ่งพาอาศัยทรัพยากรในไร่นาและทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ให้มีความหลากหลายของกิจกรรมทางเกษตรไร่นามีกิจกรรมเกื้อกูลกัน กิจกรรมเสริมรายได้ ใ้แรงงานในครอบครัวทำงานเต็มทีลดต้นทุนการผลิตตลอดจนการผสมผสานกิจกรรมการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ในการทำประมงในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ความหลากหลายของกิจกรรมการเกษตรในไร่นา ได้แก่

2.1 การทำกิจกรรมหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน มีตัวอย่าง ดังนี้

2.1.1 ข้าว คือ พืชอาหารหลักของคนไทย สำหรับบริโภคในครอบครัว

2.1.2 สระน้ำ คือ แหล่งน้ำในไร่นาและเลี้ยงสัตว์น้ำ

2.1.3 พืชผัก คือ ใช้บริโภคในครัวเรือน ช่วยลดรายจ่ายประจำวัน

- 2.1.4 พืชสมุนไพร คือ เป็นอาหารและยาพื้นบ้าน
 - 2.1.5 ไม้ยืนต้นและไม้ใช้สอย คือ ใช้เป็นพื้นไม้ ทำโรงเรือนและเครื่องจักรสาน
 - 2.1.6 เลี้ยงสัตว์ คือ แหล่งอาหารโปรตีนและเสริมรายได้
 - 2.1.7 ไม้ดอกไม้ประดับ คือ เพื่อความสวยงาม พักผ่อนจิตใจและเสริมรายได้
 - 2.1.8 ปุ๋ยหมัก คือ บำรุงดินรักษาสมดุลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - 2.2 สำหรับกิจกรรมเกื้อกูลกันและกัน มีตัวอย่าง ดังนี้
 - 2.2.1 การเลี้ยงปลาในนาข้าว
 - 2.2.2 ผลผลิตจากข้าวเป็นอาหารปลา
 - 2.2.3 ปลากินแมลงเป็นศัตรูข้าว
 - 2.2.4 การปลูกผักกับการเลี้ยงไก่
 - 2.2.5 ไก่กินเศษพืชผัก
 - 2.2.6 มูลไก่เป็นปุ๋ยสำหรับพืชผัก
 - 2.2.7 การใช้ทรัพยากรในไร่นา
 - 2.2.8 มูลสัตว์เป็นปุ๋ยคอก
 - 2.2.9 เศษหญ้าใบไม้ทำปุ๋ยหมัก
 - 2.2.10 เศษพืชผักเป็นอาหารปลา
 - 2.2.11 ฟางข้าวใช้เพาะเห็ด ทำปุ๋ยหมัก คลุมดิน อาหารสัตว์
 - 2.2.12 เกษตรผสมผสาน
 - 2.3 ส่วนการใช้แรงงานในครอบครัวทำกิจกรรม ลดรายจ่าย และเสริมรายได้ ยกตัวอย่างเช่น
 - 2.3.1 แปรรูปและถนอมอาหาร เช่น พริกแห้ง มะนาวดอง กุ้งตาก ไข่เค็ม กระเทียมดอง ผักกาด น้ำพริกเครื่องแกง
 - 2.3.2 จักสานหัตถกรรม สิ่งประดิษฐ์เครื่องใช้ เช่น ดอกไม้บายาง เครื่องใช้และเครื่องจักสานจากผักตบชวา ไม้ไผ่ กัลวล
- ในการประกอบอาชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียง สามารถทำได้ ดังนี้
1. ทำไร่นาสวนผสมและเกษตรกรแบบผสมผสานเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นเศรษฐกิจพอเพียง
 2. ปลูกผักสวนครัวลดรายจ่ายด้านอาหารในครอบครัว
 3. ใช้ปุ๋ยคอก และทำปุ๋ยหมักใช้ร่วมกับปุ๋ยเคมีเพื่อช่วยลดรายจ่ายและปรับปรุงบำรุงดิน

4. เพาะเห็ดฟางจากฟางข้าวและเศษวัสดุเหลือใช้ในไร่นา
5. ปลุกไม้ผลสวนหลังบ้านและไม้ใช้สอย
6. ปลุกพืชสมุนไพรช่วยส่งเสริมสุขภาพอนามัย
7. เลี้ยงปลาในร่องสวน ในนาข้าวและสระน้ำ เพื่อเป็นอาหารและโปรตีนและ
รายได้เสริม
8. เลี้ยงไก่พื้นเมืองและไก่ไข่ ประมาณ 10-15 ตัว เพื่อเป็นอาหารครอบครัวโดยใช้
ข้าวเปลือก รำ ปลายข้าวจากการทำนา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จากพืชไร่
9. ทำก๊าซชีวภาพจากมูลสุกรหรือวัวเพื่อใช้เป็นพลังงาน ในครัวเรือน
10. ทำสารสกัดชีวภาพจากเศษพืช ผัก ผลไม้และพืชสมุนไพรใช้ในไร่นา

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

สำหรับการพัฒนาสังคมที่ผ่านมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานนั้นการมีส่วนร่วมนั้นยังไม่ประสบความสำเร็จที่ยั่งยืนได้เลยทั้งที่มีการวางแผนในการให้ความช่วยเหลือตามโครงการต่างๆ เช่นส่งผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่างๆ เข้าไปศึกษาปัญหาศึกษาชุมชนและเสนอแนวความคิดที่ยอดเยี่ยมโดยจัดสรรเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าจำนวนมากแต่ผลกลับไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร นักวิชาการด้านการพัฒนาจำนวนมากให้ความเห็นว่าการพัฒนาในแนวเดิมที่มุ่งแต่ให้ความช่วยเหลือด้านบุคลากร วิชาการ และทรัพยากรจากภายนอกเข้าไปเพียงฝ่ายเดียวนั้น ไม่เพียงพอที่จะแก้ไขปัญหของชุมชนให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาได้ เพราะการแก้ไขปัญหและการพัฒนาชุมชนจะบังเกิดผลเมื่อมีการเรียนรู้ร่วมกันจากการกระทำของทั้งนักพัฒนาและประชาชนที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ โดยมีประชาชนเป็นผู้กระทำ (Actor) ในการพัฒนามิใช่เป้าหมายหรือผู้ถูกกระทำในกระบวนการดังกล่าว การเรียนรู้ร่วมกันผ่านการดำเนินงานพัฒนาจะก่อให้เกิดปัญญาและพลังในการก้าวผ่านความยากลำบากในการแก้ไขปัญหและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างมั่นคง ในการพัฒนายุคปัจจุบัน จึงได้มีการกล่าวถึงการพัฒนารูปแบบมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น จนกลายเป็นกระแสหลักของการพัฒนาสังคมของทุกประเทศ (เจลิยว บุรีภักดี, 2545)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วม

การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของสมาชิกแต่ละคน บางครั้งอาจมาจากปัจจัยที่ต่างกันทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับเหตุผลและความต้องการที่มีอยู่ของสมาชิกแต่ละคน (อานาจ อนันตชัย, 2526) ได้อธิบายถึงการที่คนเรามีความปรารถนาที่จะร่วมมือกันทำงานต่างๆ ด้วยความเต็มใจนั้น เนื่องมาจากอิทธิพลที่เป็นปัจจัยสำคัญ 5 ประการคือ

1. ความต้องการที่จะร่วมกันตามกลุ่ม
 2. ความต้องการที่จะเป็นผู้มีความสำคัญ
 3. ความต้องการที่จะได้รับผลประโยชน์
 4. ความต้องการที่จะทดลองกระทำ
 5. ความต้องการที่จะแก้ตัวหรือต้องการที่จะทดแทนความผิดพลาดที่เคยทำมาในอดีต
- วุฒิชัย จานง (2523) ได้กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมมาจากสาเหตุต่างๆ ได้แก่

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญ และสังคมดีลัทธิ จึงทำให้มีความเต็มใจเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งเป็นการกระทำที่เกิดจากความสมัครใจ
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่งทำให้เกิดความเกรงใจที่จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ซึ่งเป็นการกระทำที่เกิดจากความสมัครใจ
3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่ได้เกิดจากความสมัครใจ

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และทำกิจกรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เริ่มตั้งแต่ร่วมกันค้นหาปัญหาสาเหตุ การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่นการบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล และการรับผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการแสดงความเข้มแข็งขององค์กร ชุมชน และสังคมและการมีส่วนร่วมต้องเป็นไปอย่างบูรณาการ ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองจึงจะส่งผลทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable)

กระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมที่เป็นอิสระโดยความสมัครใจ ในการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือการปฏิบัติ ร่วมประเมินผล และร่วมรับประโยชน์ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนามิได้หมายถึงการให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาของรัฐตามที่รัฐกำหนดแต่หมายถึงการให้ประชาชน กลุ่ม ชุมชน ร่วมคิดและตัดสินใจกำหนดทิศทางการพัฒนาการดำรงชีวิต ร่วมมือปฏิบัติตามแผนของกลุ่มหรือชุมชนและรับประโยชน์ร่วมกันโดยรัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุน โดยทั่วไปการร่วมคิดและตัดสินใจภายในกลุ่มเป็นเรื่องยากที่จะทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมจริงๆ และเป็นอิสระในการแสดงออก เพราะสมาชิกในกลุ่มมีศักยภาพ ฐานะอำนาจทางสังคมแตกต่างกัน ปัจจัยวัฒนธรรมบางประการเป็นอุปสรรคต่อความเป็นอิสระในการแสดงออก คนแต่ละคนต่างมีมุมมองในการตัดสินใจคุณค่าเรื่องต่างๆ ไม่เหมือนกัน ประสบการณ์แตกต่างกัน ความแตกต่างเหล่านี้อาจนำไปสู่การไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น อย่างไรก็ตามหากมีวิทยากรกระบวนการที่สามารถเอื้ออำนวยให้ทุกคนคิดและแสดงออกโดยอิสระ ก็จะทำให้การเรียนรู้ซึ่งกัน

และกัน ความแตกต่างหลากหลายเหล่านั้น กลับเป็นตัวที่ให้คุณให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และก่อให้เกิดพลังที่จะนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายของกลุ่มร่วมกัน (ณรงค์ศักดิ์ จักรกรณ, 2547)

ปัจจัยพื้นฐานทางการบริหารมี 4 อย่าง ที่เรียกว่า 4 Ms ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) การจัดการ (Management)

หลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพ (Edgar L. Morphet)

1. การบริหารที่มีผู้บริหารเพียงคนเดียวในองค์การ (Division of Labor)
2. มีการกำหนดมาตรฐานทำงานที่ชัดเจน (Standardization)
3. มีเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of command)
4. มีการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงาน (Delegation of Authority and Responsibility)
5. มีการแบ่งฝ่ายงานและบุคลากรผู้รับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงานให้เฉพาะเจาะจงขึ้น (Division of Labor)
6. มีการกำหนดมาตรฐานการทำงาน ที่ชัดเจน (Span of control)
7. มีการมอบหมายการควบคุมดูแลที่เหมาะสม (Stability)
8. เปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ในองค์การได้ (Flexibility)
9. สามารถทำให้คนในองค์การเกิดความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัย (Security)
10. มีการยอมรับนโยบายส่วนบุคคลที่มีความสามารถ (Personnel Policy)
11. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งส่วนบุคคลและองค์การ (Evaluation)

การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึงการจูงใจให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานในองค์การได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ความรับผิดชอบ และร่วมมือในองค์การพัฒนางานปฏิบัติด้วยความเต็มใจ แนวความคิดพื้นฐาน (Basic Assumption) จากทฤษฎีการจูงใจ (Motivation Theory) เชื่อว่ามนุษย์ย่อมมีความต้องการเหมือนกัน ทั่วๆ ไป แต่หากไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้แล้ว ก็เกิดปัญหาความต้องการอยู่เรื่อยไป แต่ถ้าความต้องการได้รับความตอบสนองก็จะเลิกสนใจมนุษย์ตอบสนองความต้องการแตกต่างกันทางด้านปริมาณ ความต้องการระดับต่ำค่อนข้างมีขอบเขตจำกัดแต่ความต้องการระดับสูงมักจะไม่ค่อยมีขอบเขตจำกัด จากทฤษฎีการจูงใจของ (Motivation Theory) เชื่อว่าปัจจุบันที่จูงใจให้คนทำงาน คือ ความสำเร็จการยกย่องความก้าวหน้า ลักษณะงาน ความรับผิดชอบ ความเจริญเติบโต

ปารีชาติ วลัยเสถียร (2542) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมีความหมาย 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหาการวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ เพื่อรักษาสผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับประโยชน์จากการพัฒนา

2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ จากส่วนกลางมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจการวางแผน

ทงศศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2541) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาตนเอง ร่วมให้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชน กลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาส และได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามี แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญ และแสดงออกซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหาและลงมือปฏิบัติ โดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำสนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปของบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน

ประหยัด หงษ์ทองคำ (2540) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามอุดมคติได้

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (อ้างอิงใน วันเพ็ญ วอกกลาง, 2534) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมคือการที่ประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ สังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกใน การตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนอย่างเป็นตัวของตัวเอง

Hay (Hay, n.d. อ้างอิงใน สาทิต วินุราช, 2534) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในทางสังคมว่าเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ ในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล ระหว่างกลุ่มต่อกันซึ่งเป็นส่วนประกอบของกิจกรรมของกลุ่มนั้น ๆ อาจเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนควรหมายถึงการที่ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมดำเนินการและปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายในลักษณะสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลระหว่างกลุ่มต่อกันด้วยความสมัครใจอาจเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้โดยประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจ สังคมตามความจำเป็น

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

จริยา สุพรรณ (2548, หน้า 22) ได้เสนอกรอบในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทไว้ว่า มี 3 มิติ (Dimensions) และ 2 บริบท (Contexts) ได้แก่ มิติของการมีส่วนร่วมจะประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังต่อไปนี้

มีส่วนร่วมอะไรบ้าง (What) แบ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เริ่มคิดและการตัดสินใจดำเนินการ (โดยองค์กรชุมชนหรือชาวบ้าน) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (การสนับสนุนด้านการบริหารกิจกรรมและการประสานงาน) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ (ในแง่วัตถุและทางสังคมของแต่ละบุคคล) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน

มีส่วนร่วมกับใครบ้าง (Who, Whom) ได้แก่ การมีส่วนร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ทั้งนี้ให้พิจารณาคุณลักษณะทางประชากร สังคมและเศรษฐกิจ ของผู้เขามีส่วนร่วมในเรื่อง อายุ เพศ สถานภาพ ครอบครัว ระดับการศึกษา ระดับชั้นในสังคม อาชีพ ระดับรายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย การถือครองที่ดิน

มีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง (How) ได้แก่ ลักษณะพื้นฐานของการมีส่วนร่วม (ถูกบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรม หรือมีแรงจูงใจ) รูปแบบการมีส่วนร่วม (โดยผ่านองค์กรประชาชน เป็นทางอ้อมหรือโดยตรง) ขนาดของการมีส่วนร่วม (มีระยะเวลาและรายละเอียดกิจกรรม) ผลที่เกิดจากการมี

ส่วนร่วม (เป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจขององค์กรประชาชน หรือเป็นเพียงแต่การติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างชาวบ้านกับนักพัฒนาเท่านั้น)

กระบวนการหรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

จอห์น วุฑฒิกรมรักษา (2526) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมไว้เป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นกำหนดความต้องการ
2. ขั้นวางแผนดำเนินการ
3. ขั้นตัดสินใจ
4. ขั้นดำเนินการ
5. ขั้นติดตามผล

Lowdermilk and Lartos (Lowdermilk and Lartos, n.d. อ้างอิงใน ศรีปริญา ฐปกระจ่าง, 2544) ได้เสนอขั้นตอนของยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชนบทไว้ 7 ขั้นตอน คือ

1. การสำรวจขั้นตอน
2. การศึกษาเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
3. การแสวงหาแนวทางแก้ไข
4. การกำหนดทางแก้ไข
5. การปฏิบัติตามโครงการ
6. การประเมินผลโครงการ
7. การพิจารณาบทวนโครงการ หรือดำเนินการให้บรรลุผล

Agbayani (Agbayani, n.d. อ้างอิงใน สาธิต วินุราช, 2534) ได้จัดลำดับของการมีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ กัน คือ การเข้าร่วมประชุม การออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ การตีปัญหาให้กระจ่าง การออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหาการออกเสียงเลือกตั้งการบริจาคเงิน การช่วยเหลือ ด้านแรงงาน การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้องการช่วยเหลือในการรักษาโครงการและทำงานกับตัวนาการเปลี่ยนแปลง

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นหาปัญหาวางแผนการแก้ปัญหาและดำเนินการด้วยตนเอง ไม่ได้เกิดจากการกำหนดจากภายนอกเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและเป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการพึ่งตนเองของประชาชน ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว การที่ประชาชนได้มีการคิดค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหาเอง มีการวางแผน การดำเนินกิจกรรม มีการร่วมในการติดตามผลและประเมินผลการทำงานที่ได้ทำไปแล้ว และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน จากการศึกษาแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน

เกี่ยวกับ กระบวนการหรือขั้นตอน การมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวแล้วนั้นสามารถกำหนด กระบวนการหรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ได้เป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล
5. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

การที่กลุ่มหรือการรวมตัวของคนหลายคนซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ต่อการร่วมมือกัน ปฏิบัติงานเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยมีการประสานงานอย่างมีแผนมีการปฏิบัติงาน ร่วมกันนั้น ซึ่งได้กล่าวว่าเป็นกระบวนการของการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 5 ขั้นตอน ดังกล่าว ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายประการดังนี้

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมีดังต่อไปนี้ คือ

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, 2539 อ้างอิงใน ศรีปริญา ธูปกระจ่าง, 2529) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมได้แก่

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่างๆ เช่น การสร้างโบสถ์วิหาร การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่มีเกียรติยศ ตำแหน่งทำให้ประชาชนเกรงใจที่จะมีส่วนร่วม ด้วย
3. อำนาจบังคับ เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วน ร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น การบีบบังคับให้ทำงาน

แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม

ประเทศไทยมีการกล่าวอ้างหรือพูดถึง “ทุนทางสังคม” กันมาก โดยเฉพาะในหมู่นักสังคม วิทยา นักเศรษฐศาสตร์สถาบัน นักวิชาการ/ปัญญาชนอื่นและคนทำงานกับสังคมและประชาชน คือ บรรดาคนเอ็นจีโอทั้งหลาย โดยการกล่าวอ้างหรือพูดถึงทุนทางสังคมมักเป็นไปในทำนองว่า บ้านเรา/ประเทศไทยเรามีทุนทางสังคมหรือมีทุนทางสังคมสะสมเอาไว้มากทุนทางสังคมคืออะไร และเรียกร้องให้มีการส่งเสริมการลงทุนในทุนทางสังคมกันให้มาก

โดยความหมายของทุนทางสังคมที่มักชอบกล่าวอ้างหรือพูดถึงกันว่ามีมากคือปัญหา ดั้งเดิม/ปัญหาท้องถิ่นและวัฒนธรรมดั้งเดิม นอกจากนั้นแล้วบางท่านก็บอกว่ารัฐธรรมนูญฉบับ

ปัจจุบันของไทยคือรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 นี่ก็เป็นทุนทางสังคมไปแล้วเพราะทำให้รัฐบาลที่ได้อำนาจมาจากการใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีความชอบธรรมในการบริหารการปกครองประเทศ (ขณะที่รัฐบาลเผด็จการทหารไม่มี) เพียงแต่ว่ารัฐบาลจะใช้ความชอบธรรมที่เป็นทุนทางสังคมนี้ ในการบริหารการปกครองประเทศอย่างไรที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มเพิ่มขึ้นให้แก่ความชอบธรรมนี้ได้ และยังมีทุนทางสังคมที่ให้ความหมายกันว่าเป็นทุนมนุษย์ ทุนทางสถาบัน (ครอบครัว โรงเรียน สมาคม องค์กรอาสาสมัครและองค์กรชุมชนต่างๆ) ในความหมายอื่นๆ อีกซึ่งทุนทางสังคมที่กล่าวอ้างหรือพูดถึงกันต่างๆ นานาดังกล่าวข้างต้นน่าจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ยังคลุมเครือและไม่ชัดเจน อยู่มาก เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่รู้จริงๆ ว่าทุนทางสังคมคืออะไรแล้วจะให้มันเกิดขึ้นได้อย่างไรจะลงทุนอะไรที่ให้ประโยชน์ต่อทุนทางสังคมตัวอย่างลงทุนในด้านสิ่งแวดล้อมจริงๆ แล้ว “ทุนทางสังคม” น่าจะไม่ใช่วิธีแก้ปัญหาเดิม/ปัญหาท้องถิ่นและวัฒนธรรมดั้งเดิมและอื่นๆ อย่างที่วาทันแต่ มันเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งเรื่องของคนมากมายมาอยู่รวมกันเป็นสังคมเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคม (จากธรรมชาติของมนุษย์เราที่อยู่คนเดียวไม่ได้ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น) เมื่ออยู่รวมกันเป็นสังคมแล้ว ก็ต้องมีระบบระเบียบของที่มันแย้งๆ เช่น ในสมัยโบราณที่เคยมีระบบ แบบ “พ่อปกครองลูก” เดียวนี้ความสัมพันธ์ของคนมันไม่เป็นแบบนั้นแล้วคนจะเคารพนับถือกันก็ด้วยความสมัครใจจริงๆ

ทุนทางสังคมที่สำคัญที่สุดก็คือเป็นเรื่องความสัมพันธ์ร่วมกันของบุคคลในสังคมที่ช่วยทำให้คนสามารถเติบโตเต็มที่ตามศักยภาพได้ (ฉวีวรรณ สายบัว, 2546, หน้า 6)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดเป้าหมายที่จะพัฒนาบทบาทภารกิจขององค์การให้ก้าวไปสู่การเป็น “Economic Intelligence Agency” ซึ่งบทความนี้อธิบายถึงความหมาย/ขอบเขตของทุนทางสังคมในบริบทของสังคมไทยเหตุผลที่นำทุนทางสังคมมาใช้ประโยชน์ และแนวทางการเสริมสร้างทุนทางสังคม

ความหมายของทุนทางสังคม

สุจิตราภรณ์ นาคะลักษณ์ (2545, หน้า 68) ทุนทางสังคม หมายถึงผลรวมของสิ่งดีงามต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมทั้งในส่วนที่ได้จากการสั่งสมและการต่อยอด ซึ่งจำแนกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1. ทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ สติปัญญาและทักษะมีคุณธรรมมีวินัย มีทัศนคติในการทำงานที่ดี ขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งครอบคลุมทั้งนักคิด ผู้นำ บุคคลที่ทำประโยชน์ต่อส่วนรวม

2. ทุนที่เป็นสถาบัน อาทิสถาบันครอบครัว การศึกษา ศาสนา การเมืองรวมทั้งองค์กรต่างๆ

3. ทูทางปัญญาและวัฒนธรรม เช่น จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อความเคารพผู้อาวุโส วินัย จิตสำนึกสาธารณะ วัฒนธรรมไทย เช่น ภาษา ศิลปะ ประเพณีรวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น

ทำไมต้องให้ความสำคัญกับเรื่องทุนทางสังคม

สุจิตราภรณ์ นาคะลักษณ์ (2545, หน้า 70) การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมไทยที่ผ่านมาเน้นการใช้ทุนทางเศรษฐกิจ แม้ว่าการพัฒนาจะประสบผลสำเร็จแต่ก็นำไปสู่ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 เช่น ปัญหาความยากจนปัญหาสังคมปัญหายาเสพติดอาชญากรรม ภายใต้อาณัติการณดังกล่าวจึงต้องทบทวนทิศทางการพัฒนาประเทศใหม่ และทางเลือกใหม่ที่ใช้พัฒนาประเทศที่ได้รับความสนใจมากขึ้น ได้แก่ การนำทุนทางสังคมมาใช้ประโยชน์ ที่สะท้อนให้เห็นว่าการมีทุนทางสังคมที่ดีจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกัน ช่วยเหลือสมาชิกของสังคมและบรรเทาผลกระทบให้ลดน้อยลงได้ในยามเผชิญกับภาวะวิกฤต ดังนั้นการนำทุนทางสังคมมาใช้ประโยชน์จึงเป็นเสมือนทางเลือกหรือนวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาที่ถือเป็นแนวคิดหลักในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การแก้ปัญหาความยากจนและการพัฒนายั่งยืนตราบเท่าที่มีวิธีการบริหารจัดการทุนทางสังคมอย่างเหมาะสมกับบริบทสังคมไทยจะพัฒนาทุนทางสังคมได้อย่างไร

การพัฒนาและนำทุนทางสังคมมาใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมจำเป็นต้องมีการประเมินทุนทางสังคมที่มีอยู่ของสังคมไทยทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ประเทศไทยมีทุนทางสังคมที่เป็นรากฐานการพัฒนาที่สำคัญ เช่น ผู้นำทางความคิด ภูมิปัญญาชาวบ้าน วัฒนธรรมประเพณี ฯลฯ ในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นควรอยู่บนพื้นฐานกรอบแนวคิด ดังนี้

1. ต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของบริหาร/ผู้วางแผนโดยคำนึงถึงความหลากหลายของทุนทางสังคมที่มีอยู่และคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่างๆ ในทุกระดับ

2. ต้องมุ่งไปที่การรักษาต่อยอด พื้นฟูพัฒนาทุนที่ดีอยู่แล้วและผสมผสานกับทุนดีที่เกิดขึ้นใหม่อย่างเหมาะสมและสนับสนุนกับการพัฒนาด้านอื่นๆ ควบคู่กับการลดค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ เสริมสร้างทุนทางสังคมใหม่ๆ ขึ้นมา

3. การใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมต้องมีความสมดุลระหว่างการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนกับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

4. ในทางปฏิบัติต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างเข้มแข็งและเป็นเครือข่าย รวมทั้งสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาทุนทางสังคม

ดังนั้นสรุปได้ว่าทุนทางสังคมนั้นเกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำกันบนฐานของความไว้วางใจ เชื่อใจ สายใยความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรมและองค์ความรู้ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทรงชัย ตียนานนท์ (2542, หน้า 78 - 85) ได้ศึกษาเรื่อง "การศึกษาทัศนะของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงทางรายได้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง" ผลการศึกษาพบว่า ด้านอาชีพของเกษตรกร ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพกสิกรรมเป็นหลักร้อยละ 92.0 และมีอาชีพเสริม คือ การเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ร้อยละ 74.5 และพบว่า เกษตรกรต้องซื้ออาหารมาบริโภค เนื่องจากสามารถผลิตเองได้น้อย ร้อยละ 79.8 เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมให้รู้จักบริโภคอาหารที่ปราศจากสารเคมีและงดการใช้สารเคมี ซึ่งจะช่วยการลดต้นทุนการผลิตได้ ในภาพรวม เกษตรกรส่วนใหญ่มีทัศนะที่เห็นด้วยอย่างมาก ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความมั่นคงทางรายได้ให้แก่ครอบครัว

อนุพงษ์ วาวงศ์มูล (2542, หน้า 69 - 102) ได้ศึกษาเรื่อง "การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชนบท ในภาวะเศรษฐกิจตามแนวพระราชดำริใหม่: ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท" ผลการศึกษาพบว่า โครงการส่งเสริมการใช้น้ำตาทฤษฎีใหม่สามารถตอบสนองแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ได้ ทั้งในขั้นมีอยู่ - มีกิน และเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายทำให้คุณภาพชีวิตชาวชนบทเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ในด้านเศรษฐกิจ พบว่า ครัวเรือนองสมาชิกในจังหวัดเชียงรายและแพร่ มีรายได้อันเป็นผลมาจากการดำเนินกิจกรรมแบบผสมผสานสูงกว่า 99,732 บาทต่อปี ซึ่งเป็นรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรในชนบท และในด้านการลดรายจ่ายในครัวเรือนพบว่า สมาชิกได้บริโภคผลผลิตที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน คิดเป็นมูลค่าปีละประมาณ 26,958.89 และ 36,107.39 บาท ตามลำดับ ในด้านสังคม พบว่าได้สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่องค์กรชุมชนที่จัดตั้งขึ้นทั้งสองจังหวัด คือ เชียงรายและแพร่

อรสุดา เจริญรัต (2546, หน้า 116-118) ได้ศึกษาเรื่อง "การเกิดขึ้นการดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย" โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ การเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงว่า ภายใต้บริบททางสังคมที่เปลี่ยนจากสังคมประเพณีมาสู่สังคมทันสมัยนั้น เศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำรงอยู่และปรับตัวได้โดยมีเงื่อนไข ปัจจัย กระบวนการอย่างไรโดยได้กำหนดนิยามและขอบเขตของ

เศรษฐกิจพอเพียงว่า ประกอบด้วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 4 ประการ คือ การผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการจัดสรรผลผลิต โดยผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาการศึกษาเชิงคุณภาพ และการสร้างข้อสรุปจากทฤษฎีฐานรากมาใช้ในการอธิบายและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าวมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบปัญหาการวิจัยโดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกสนามศึกษาแบบเจาะจง กล่าวคือเลือกพื้นที่ที่มีลักษณะตามนิยามและขอบเขตของเศรษฐกิจพอเพียงโดยพิจารณาจากลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลัก 4 ประการตามที่ได้กำหนดไว้ ผลการศึกษาพบว่า 1) เศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นและดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างสังคมประเพณี ด้วยเงื่อนไขร่วมกัน 2 ประการ เงื่อนไขประการแรก คือ การมีวิถีการผลิตแบบยังชีพที่มีความเชื่อมโยงสมดุล ระหว่างการผลิตและการบริโภค และเงื่อนไขประการที่สอง คือ ศักยภาพชุมชนที่ยังคงรักษาอำนาจในการที่จะจัดการดูแลจัดการทรัพยากรต่างๆ ของตนเองไว้ได้ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี 2) การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นไปภายใต้การเปลี่ยนแปลงบริบทจากสังคมประเพณีมาสู่สังคมทันสมัย มีเงื่อนไขที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจากสังคมประเพณีมาสู่สังคมทันสมัย ก็คือการเมืองอิทธิพลภายนอกในรูปแบบต่างๆ เข้ามาแทรกแซงไม่ว่าจะเป็นการเมืองชน สัมปทานป่าไม้ การค้าขายแบบทุนนิยมและบรรทัดฐานของชุมชน ที่ปรากฏอยู่ในรูปจารีตประเพณีความเชื่อต่างๆ แตกต่างไปจากเดิม 3) การจัดการปัจจัยการผลิต ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุนและการจัดการในการผลิตต้องเปลี่ยนแปลงไป โดยบรรทัดฐานของชุมชนที่เคยควบคุมให้สมาชิก จัดการปัจจัยการผลิตเหล่านั้นบนพื้นฐานของความสมดุลกับธรรมชาติและการเอื้อเพื่อแบ่งปันกันชุมชนต้องเปลี่ยนเป็นบรรทัดฐานของเงินตราและปัจเจกชนที่เข้ามาแทนที่ ด้านการบริโภคนั้นพบว่า มีอิทธิพลจากภายนอกเข้ามาทำให้ทัศนคติและพฤติกรรมในการบริโภคเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะการเลียนแบบ และ 4) การเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้ มีผลทำให้เกิดความไม่สมดุล ระหว่างการผลิตและการบริโภคเกิดขึ้น ซึ่งชุมชนมีความจำเป็นต้องปรับตัวภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปเหล่านี้ให้สอดคล้องและเหมาะสมเพื่อให้สามารถรักษาความพอเพียงของตนไว้ได้

สกล พรหมสิน (2546, หน้า 98-99) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของประชาชน ในตำบลหงส์เจริญ อำเภอกำแพง จังหวัดชุมพร ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน ปรากฏว่า ด้านครอบครัวเข้มแข็งมากเป็นอันดับแรก รองลงมาได้แก่ด้าน ด้านปัจจัยสี่พอเพียง ด้านการศึกษาถ้วนทั่ว ส่วนรายได้พอเพียงอยู่ในระดับต่ำสุด ส่วนการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 50.8 รองลงมา คือ การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 48.7 และการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ .50

ศิริพร อรุณเดชาชัย (2540, ไม่มีเลขหน้า) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารการผลิตในกิจการโรงสีข้าว พบว่า การบริหารการผลิตมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จในกิจการโรงสีข้าว การผลิตข้าวให้ได้ข้าวมีคุณภาพนั้น จะต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายสิ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตข้าวในแต่ละขั้นตอน เช่น เทคโนโลยีการผลิตข้าวให้ได้คุณภาพ การกำหนดมาตรฐาน คุณภาพข้าวและการตรวจสอบคุณภาพของข้าวเปลือกประเด็นปัญหาและสาเหตุของกิจการ โรงสีข้าว ได้แก่ ปัญหาข้าวเปลือกในคลังของโรงสีมากเกินไป กำลังการผลิตและผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค สำหรับแนวความคิดแก้ไขนั้นควรจะนำการวางแผนก่อนการผลิตเพื่อให้ได้ข้าวที่มีประสิทธิภาพและควรให้การผลิตดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ และเกิดความสัมพันธ์กันระหว่างทุนเวลาและค่าใช้จ่ายในการผลิต

วินิตย์ ทองสมบูรณ์ (2542, ไม่มีเลขหน้า) ได้ศึกษารายงานปัญหาพิเศษ เรื่องการวิเคราะห์การจัดการธุรกิจโรงสีข้าวกรณีศึกษาโรงสีข้าวรวงทองจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า การจัดตั้งโรงสีข้าวในรูปแบบของบริษัทจำกัด เมื่อมีการระดมทุนสามารถกระทำได้ง่ายและการบริหารงานในระบบครอบครัวทำให้มีความยืดหยุ่นในองค์กร การจัดการด้านสวัสดิการ มีส่วนทำให้พนักงานมีขวัญและกำลังใจในการทำงานมีความมั่นคง ปลอดภัยในการทำงาน และอัตราการเข้าออกของพนักงานต่ำ ความเชื่อถือในมาตรฐานการรับซื้อข้าว และการกำหนดราคา ยุติธรรมมีส่วนทำให้ชาวนานำข้าวมาขายให้โรงสีสม่ำเสมอ

พระมหาสิทธิพงศ์ สิทธิเมธี (สุตใจ) (2544) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินผลทางเศรษฐกิจและสังคมในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร ตำบลเขาดินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี พบว่า ลักษณะทั่วไปในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรอยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินชีวิต ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่ดีขึ้นมากกว่าหลังเข้าโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ลักษณะทางเศรษฐกิจพบว่าหลังจากเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียงแล้วเกษตรกรส่วนใหญ่มีลักษณะการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงจนถึงมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น โดยเฉพาะมีความเพียงพอด้านปัจจัยสี่ดีขึ้นกว่าเดิม

ประธินพร แพทย์รังสี (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลโครงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองแบบพอเพียง ตามแนวพระราชดำริในโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ศึกษาเฉพาะกรณีเกษตรกรในอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่าโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ มี

ความสำเร็จ โดยหลังจากเข้าร่วมโครงการเกษตรกรจะได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐ โดยการขุดสระน้ำช่วยเหลือด้านพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์และสนับสนุนเงินทุน 5,000 บาท โดยจัดสรรที่ดินของตนออกเป็น 4 ส่วนตามหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ ในการเข้าร่วมโครงการเกษตรกรจะเพาะปลูกพืชหลากหลาย ซึ่งมีทั้งพืชสวนครัว พืชสวน สวนผลไม้ เลี้ยงไก่และปลา ทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น โดยปัจจัยที่ทำให้โครงการสำเร็จที่สำคัญคือการมีแหล่งน้ำที่เพียงพอ ความขยันหมั่นเพียรของเกษตรกรและความสนับสนุนในด้านต่างๆ ของรัฐที่มีต่อเกษตรกร

พระมหาวรวิทย์ ภูเมฆา (2545, ไม่มีเลขหน้า) ได้ศึกษาผลกระทบจากการดำเนินกิจการโรงสีข้าวที่มีต่อชุมชนบ้านหลุบ ตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ผลการศึกษาพบว่าด้านเศรษฐกิจ การดำเนินกิจการโรงสีข้าวส่งผลให้ชุมชนมีการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจดีขึ้น ด้านฐานะความเป็นอยู่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยและการอุปโภคบริโภคดีขึ้น ด้านอาชีพทำให้เกิดอาชีพหลักและอาชีพเสริมในหมู่บ้าน ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นเพื่อจัดซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกส่งผลให้มีการเก็บออมในรูปเงินสดฝากธนาคารและบางส่วนสะสมในรูปของทองคำ และนำมาใช้ชำระหนี้สิน ด้านสังคมและวัฒนธรรม การดำเนินการโรงสีข้าวส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในด้านดีคือ ช่วยสนับสนุนการศึกษาของเยาวชน ทำให้ศาสนวัตถุภายในวัดเจริญขึ้น เกิดความสัมพันธ์ภายในครอบครัวดีขึ้น มีการช่วยเหลือกันในชุมชนและทำให้เกิดความร่วมมือในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ลดการอพยพย้ายถิ่น ส่งเสริมวัฒนธรรมในการทำงานขยันมากขึ้น ปฏิบัติตนอย่างมั่นคงต่อความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม พระภูมิเจ้าที่ เจ้าบ้าน โชคลางและการสะเดาะเคราะห์ ส่วนด้านเสีย ทำให้สุขภาพของผู้ประกอบการมีอาการทางระบบหายใจ ผู้รับจ้างใช้แรงงานป่วยเป็นโรคภูมิแพ้ และประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบโรงสี ป่วยเป็นโรคภูมิแพ้ การคมนาคมขนส่งทำให้ถนนชำรุดเสียหายและฝุ่นฟุ้งกระจาย เกิดค่านิยมให้ความสำคัญทางวัตถุในการตัดสินใจฐานะทางครอบครัว ทำให้ผู้มีเงินมีฐานะได้รับคัดเลือกเป็นผู้นำในชุมชน มีค่านิยมในการจ้างงานแทนประเพณีลงแขกหรือการช่วยเหลือกันเกิดค่านิยมในการรักษาพยาบาลตามสถานพยาบาลเอกชน และไม่มีการสืบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งวัฒนธรรมในการกินอยู่ของคนในชุมชน เปลี่ยนไปมีความเร่งรีบในการทำงานซื้ออาหารสำเร็จรูปรับประทาน ผลกระทบต่อทางสังคมและวัฒนธรรมกับชุมชนโดยตรงคือในด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้ประกอบการมักเอาเปรียบชุมชนในการดำเนินการสีข้าวด้านสภาพแวดล้อม การดำเนินกิจการโรงสีข้าวก่อให้เกิดน้ำเสียส่งกลิ่นเหม็น มีเสียงดัง และอากาศมีฝุ่นละอองรบกวนประชาชนในชุมชน ด้านพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่จะเปลี่ยนเป็นที่ตั้งของโรงสีข้าว พื้นที่ทำกินใกล้เคียงไม่สามารถทำการเกษตรได้เนื่องจากน้ำเสีย ดินเค็มและเกิดน้ำท่วม

ธงชัย เจริญชัยชนะ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานของประชากรไทยในชนบท ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 – 8 ผลการศึกษา พบว่า คุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานของประชากรไทยในชนบทช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ดีขึ้นจากช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 และภาคเหนือเป็นภาคที่มีคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานระดับต่ำเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ ส่วนปัจจัยที่กำหนดคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานของประชากรไทยในชนบทโดยรวมในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ได้แก่ ปัจจัยทางด้านการเงินและปัจจัยทางด้านทรัพยากรป่าไม้และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ได้แก่ ปัจจัยทางด้านการศึกษาและปัจจัยทางด้านทรัพยากรป่าไม้

สกล พรหมสิน (2546) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของประชาชน ตำบลหงษ์เจริญ อำเภอกำแพง จังหวัดชุมพร ผลการศึกษา พบว่าประชาชน ตำบลหงษ์เจริญ มีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ใน 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยสี่พอเพียง การศึกษาถ้วนทั่ว ครอบครัวเข้มแข็งและรายได้พอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าด้านครอบครัวเข้มแข็งเป็นอันดับแรก รองลงมาด้านปัจจัยสี่พอเพียง ด้านการศึกษาถ้วนทั่วและรายได้พอเพียงตามลำดับ ตัวแปรอิสระทั้ง 4 ได้แก่ ปัจจัยสี่พอเพียง การศึกษาถ้วนทั่ว ครอบครัวเข้มแข็งและรายได้พอเพียงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตและสามารถร่วมอธิบายคุณภาพชีวิตของประชาชน ตำบลหงษ์เจริญได้ร้อยละ 46.0

วรรณวิมล ด่วงกลัด (2547) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของผู้ใหญ่วัยทำงานตามสภาวะเศรษฐกิจพอเพียงของครอบครัวเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ผลการศึกษาพบว่าผู้ใหญ่วัยทำงานของครอบครัวเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมีคะแนนคุณภาพชีวิตในระดับสูง การประเมินสภาวะเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูง โดยมีสภาวะเศรษฐกิจพอเพียง 4 ลำดับที่อยู่ในระดับสูง คือ สภาวะความสามารถในการผลิต หรือจัดหาที่อยู่อาศัยที่แข็งแรงพอเพียงกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน สภาวะมีปัจจัยที่สนองความต้องการเพื่อนำมาบำบัดรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย สภาวะความสามารถในการผลิตหรือจัดหาอาหารและน้ำดื่มเพียงพอตลอดปี และสภาวะความสามารถในการผลิตหรือจัดหาเครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้ผ้าในบ้านเรือนพอเพียงกับสภาพอากาศในฤดูกาล ตามลำดับ ส่วนสภาวะความสามารถในการมีอาชีพที่มีรายได้พอเพียงกับการจัดหาทรัพยากรอื่นๆ ที่ใช้เงินและสภาวะหนี้สินที่สามารถชำระคืนได้อยู่ในระดับปานกลาง

อัจฉรา นวจินดา (2547) ได้ศึกษาเรื่อง โครงการนำร่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนของครอบครัวเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ผลการศึกษาพบว่าสภาวะคุณภาพชีวิตที่วัดโดยสุขภาพกาย สุขภาพจิตและความพึงพอใจในชีวิต

ของสมาชิกครอบครัวเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง สภาวะพอเพียงของครอบครัวที่วัดจากความพอเพียงของการได้รับปัจจัย 4 สภาวะด้านอาชีพและสภาวะหนี้สินของครอบครัวกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลาง สภาวะเศรษฐกิจพอเพียงในครอบครัวเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัวอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แบบจำลองแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแก่ครอบครัวเกษตรกรในพื้นที่พัฒนาของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงสามารถแสดงเป็นแบบจำลองต้นไม้คุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงโดยเจ้าหน้าที่โครงการหลวง

วรรณา บุญเจือ (2548) ได้ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของชาวนากับชาวสวน ของอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่าชาวนามีคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ สังคมสุขภาพอนามัยและการเมืองอยู่ในระดับปานกลางส่วนชาวสวนมีคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ สังคมอยู่ในระดับปานกลาง มีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพอนามัยและการเมืองอยู่ในระดับไม่ดีส่วนผลการทดสอบสมมติฐานคุณภาพชีวิตโดยรวม พบว่าชาวนากับชาวสวนมีคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจไม่แตกต่างกัน แต่มีคุณภาพชีวิตด้านสังคม สุขภาพอนามัยและการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยชาวนามีคุณภาพชีวิตด้านสังคมสุขภาพอนามัยและการเมืองดีกว่าชาวสวน

จริยา สุพรรณ (2548) ได้ศึกษาเรื่องการยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลหนองไม้แก่น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านหลุมมะขามเกิดการรวมตัวของเกษตรกรที่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และออกจากอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี โดยระยะแรกได้รับจ้างเป็นแรงงานตัดไม้จากนั้นได้จับจองพื้นที่ดังกล่าวทำการเกษตร ซึ่งการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในช่วงนั้นเป็นเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม คือ ผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนและมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในชุมชน ต่อมา มีการปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตตามกระแสทุนนิยมที่เข้ามาในชุมชนทั้งได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเพาะปลูกเป็นพืชเชิงเดี่ยว ส่งผลให้เกษตรกรเกิดปัญหาภาวะหนี้สินในระดับสูง มีการจัดการทรัพยากรที่ไม่พึ่งพาซึ่งกันและกัน เกษตรกรส่วนหนึ่งจึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตและรูปแบบการผลิตเป็นไปตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยจุดเริ่มต้นได้แบบอย่างจากการศึกษาดูงานจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพตามแนวคิดดังกล่าว ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านหลุมมะขามที่ได้ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีรายได้และมีคุณภาพที่ดีขึ้น

สุเมธ ดันติเวชกุล (2549) พบว่ากรอบการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไม่เรียงประกอบด้วยขั้นตอนวิธีการรูปแบบและกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของชุมชนไม่เรียงหมายถึงการที่ชุมชนมีการพึ่งตนเอง มีความพอเพียง/พอประมาณ รู้เท่าทันตนเองและผู้อื่น เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับบุคคลที่เป็นกุญแจสำคัญ 4 คนและวิเคราะห์ด้วยวิธีการบรรยายเชิงพรรณนา ซึ่งสรุปภาพรวมผลการศึกษา นั้น รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการศึกษาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและผลักดันให้เกิดประโยชน์อย่าแท้จริง ควรมีนโยบายจัดตั้งศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นสถาบันกลางทำหน้าที่กำหนดทิศทางและกระบวนการต่างๆ ในการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปในพื้นที่เดียวกัน มีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเพื่อการขับเคลื่อนและการศึกษาวิจัยทั้งในระดับบุคคลองค์กร หรือเครือข่ายองค์กรชุมชนที่มีการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมและสนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยให้สถาบันการศึกษาต่างๆ ในท้องถิ่น ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีการเรียนการสอนในด้านสังคมศาสตร์ได้นำร่องพัฒนารูปแบบการศึกษาหรือการเรียนรู้ชุมชน โดยการส่งเสริมหรือสนับสนุนด้านวิชาการในส่วนที่ชุมชนต้องการ อีกทั้งชุมชนอื่นๆ ควรศึกษาปัจจัยความสำเร็จของกรณีชุมชนไม่เรียนก่อนประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของตนเอง โดยอาจมีสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นเข้าไปเป็นผู้ประสานถ่ายทอดทางวิชาการเพื่อให้เกิดการเผยแพร่อย่างกว้างขวางต่อไป

จุมพฏ สุขเกื้อ (2550) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภายใต้สภาวะเศรษฐกิจพอเพียงและการสนับสนุนทางสังคมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาพื้นที่ประสบภัยธรณีพิบัติสึนามิ ตำบลกำพวน กิ่งอำเภอสุขสธาราญ จังหวัดระนอง ผลการศึกษาพบว่า ชาวประมงและผู้ปลูกพืชมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับที่สูง แต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ปลูกพืชมีคุณภาพชีวิตสูงกว่าชาวประมงส่วนองค์ประกอบคุณภาพชีวิต พบว่าสุขภาพกายของชาวประมงและผู้ปลูกพืชอยู่ระดับปานกลางและระดับสูงตามลำดับ สุขภาพจิตและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวประมงและผู้ปลูกพืชอยู่ในระดับสูงทั้ง 2 กลุ่ม และความพึงพอใจจากการได้รับการตอบสนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจของชาวประมงและผู้ปลูกพืชอยู่ในระดับปานกลางและระดับสูงตามลำดับ ผลการศึกษายังพบว่าชาวประมงและผู้ปลูกพืชมีสภาวะเศรษฐกิจพอเพียงและการสนับสนุนทางสังคมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับสูง ซึ่งปัจจัยการสนับสนุนทางสังคมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับผลการ

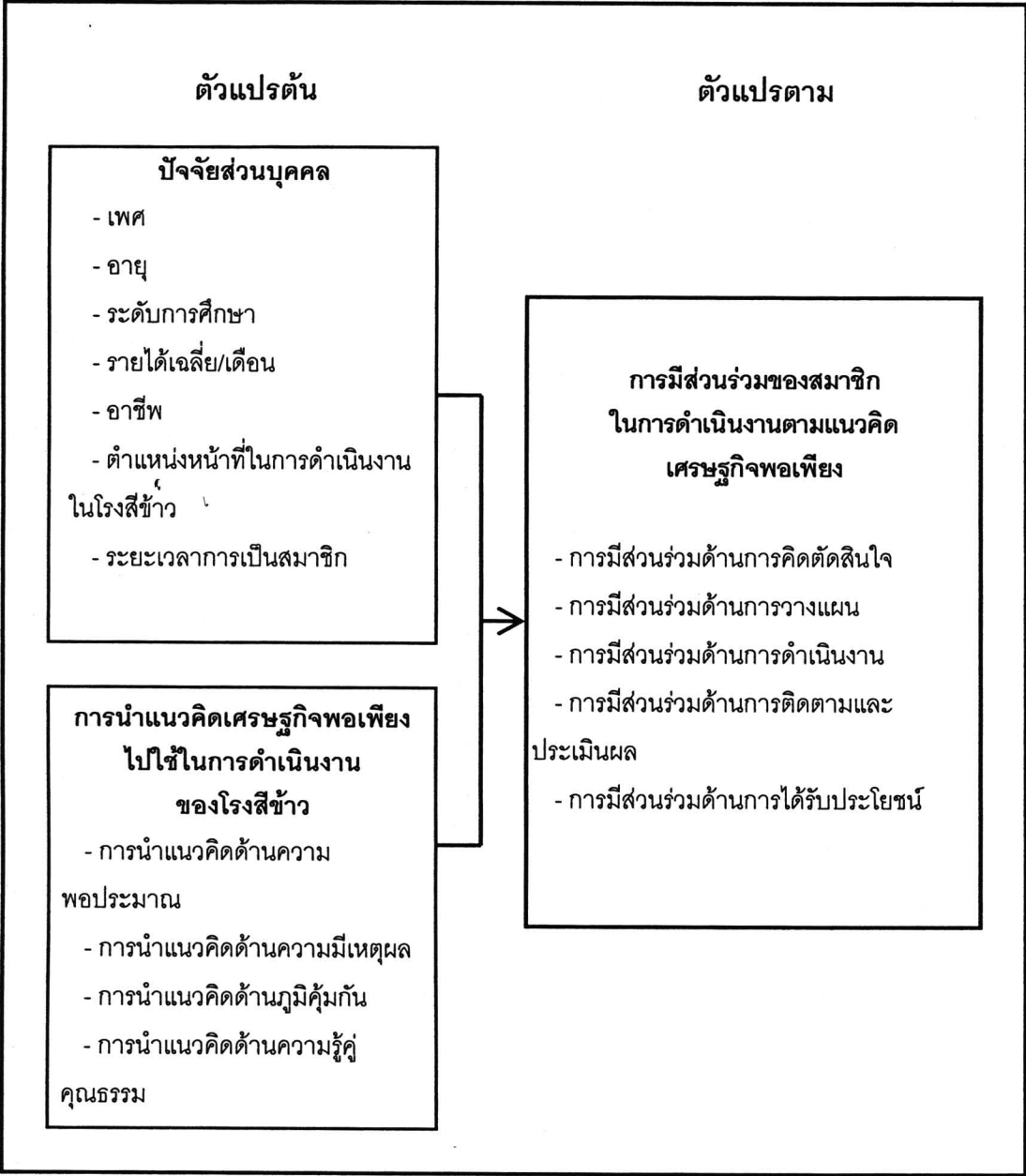

วิเคราะห์จำแนกพบ ว่า อาชีพและการสนับสนุนทางสังคมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรคิดเป็นร้อยละ 11.9 ($R^2=.119$)

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ามีการศึกษาคุณภาพชีวิตในกลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่มอาทิเช่น กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวง กลุ่มชาวนาและชาวสวนโดยผลงานวิจัยชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้สภาพความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาดีขึ้นแต่ยังไม่มีการศึกษากรณีตัวอย่างเกี่ยวกับโครงการที่ดำเนินการตามเศรษฐกิจพอเพียงแล้วประสบความสำเร็จว่ามีวิธีดำเนินการอย่างไรบ้างมีปัจจัยอะไรที่ส่งผลให้โครงการดังกล่าวประสบความสำเร็จ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษามีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานโรงสีข้าวตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง บ้านคลองคู ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้ทราบถึงลักษณะระดับการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงสีข้าวด้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านคลองคู ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้าไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบโครงการพัฒนาบูรณาการสร้างชุมชนเข้มแข็งตามแนวทางการดำเนินงานตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและเกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาหมู่บ้านตามวัตถุประสงค์ของโครงการต่อไป

กรอบแนวความคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานโรงสีข้าวตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง บ้านคลองคู ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวความคิดการวิจัย ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย